

Könyvtárról könyvtárra

Olvassunk minden nap!*

◆ Lévai T.

Az embert a munka és az ezzel együtt járó gondolkodás tette emberré. Ne veszítsük el emberi mivoltunkat, gondolkodjunk s olvassunk minden nap!

Illyés Gyula szerint: „A könyv mi vagyunk, emberek! A könyvet szeretni anynyi, mint az embert szeretni, a könyveket olvasni, mint az emberiség jövőjét, magunk kincses békéjét építeni.”

Mielőtt belevágnánk a beszélgetésbe *Tóthné Baditz Apollóniával*, a Csepeli Munkásotthon Alapítvány könyvtárának könyvtárosával, pillantsunk vissza az utóbbi csaknem száz év itteni könyvtári eseményeire.

A csepeli munkások életében mindig jelen volt a könyv, az olvasás szeretete. A Csepeli Általános Munkáskönyvtár története – *Drucker Tibor* szakavatott kutatásai nyomán tudjuk – az első világháborúban kezdődött: két esztendő múlva lesz száz éve, hogy a Pickerman-féle Szürke ló vendéglőben, 1915-ben megkezdte működését – hozzávetőlegesen nyolcvan-száz könyvvel. Zömében szépirodalmi művek tartoztak a kínálatba. Az első hat évben Balázs Kálmán vezette a könyvtárat.

Amikor a József utcában felépült a Munkásotthon, 1919-ben a könyvtár is ott talált új otthonra. A frissen politikai hatalomhoz jutott munkások szélesebb kínálatú könyvtárat álmodtak meg. A csepeli vasasok 1919-es közgyűlése komoly összeget szavazott meg a könyvtár bővítésére.

A munkáskönyvtár a Tanácsköztársaság összeomlása után is megmaradt, s az azt követő negyed évszázadban jól szolgált a csepeli proletárok olvasási igényeit.

1921 után a munkásotthonban működő szakmai szervezetek mindegyike saját könyvtárral rendelkezett: volt vasas, fás, építő, földmunkás és ifjúmunkás könyvtár is. 1938-ban ezeket a szakmai könyvtárakat egyesítették. Eleinte csak vasárnap délelőtt tartottak nyitva, de a '30-as évek közepétől – a nagy érdeklődésre való tekintettel – beiktattak egy hétköznapi könyvtárnapot is.

A könyvtár adományokból és egyéb bevételekből gyarapodott, ám sok olyan könyv került a készletbe, melyet a munkásművelődés szempontjából nem tartottak értékesnek. A vezetőség úgy döntött, hogy ezeket is kölcsönözhetik, de a könyvtárosok a silányabbnak vélt (ponyvák, detektívtörténetek, bestsellerek) művek mellé értékesebbnek tartott könyveket is ajánlottak. Így az olvasók lassan megbarátkoztak Jókaiival, Móriczcal, Zolával is.

* Az írás megjelent a hírKOMP weboldalon.

A húszas évek közepétől a könyvtár évente száz kötetel gyarapodott, s a könyvek összetétele is módosult. A harmincas évek elején már ezeröttszáz kötetből válogathattak a könyvtár látogatói. A szépirodalom és a műszaki könyvek mellett már jelen voltak Marx, Engels művei és a Népszava-kiadványok is. Később az olvasók részére nehezen hozzáférhető (Ehrenburg, Jack London, Gorkij, Upton Sinclair) műveket is kölcsönöztek. A rendszeres könyvtárlátogatók és az irodalombarátok közül kerültek ki a későbbi idők munkáskönyvtárosai.

A szakmai könyvtárak 1938-as egyesülése után jelentősen fellendült a könyvtár forgalma. A könyvtár a '40-es évek elejére a Csepel-sziget legjelentősebb gyűjteménye lett. A második világháború alatt is zajlott a kölcsönzés, annak ellenére, hogy 1943-ban a hatóságok légvédelmi szolgálatosokat szállásoltak a munkásotthonba, és a könyvtárszobákat hálótermékké alakították.

Olvasó és Kiránduló Nagyik Klubja

1944 elejére a könyvtárnak háromszázhetven olvasója volt, és az egyesítés óta négyezer kötetet kölcsönöztek ki.

1944. március 19-én, az ország német megszállása után a Nemzeti Munkaközpont foglalta el a munkásotthont, s megszűnt a könyvtári tevékenység is. A könyvtárosok és az olvasók a könyvek

egy részét „hazamentették”, vagy elrejtették az otthon színháztermének padlásán. Amit nem sikerült biztonságba helyezni, azt 1944 őszén elhurcolták a nyilasok. A könyvtár maradványaira részben a budai Várban, részben a Margitszigeten letek rá a felszabadulás után a csepeliek. Az így fellelt és hazamentett, nagyjából ezeröttszáz darabos könyvállománnyal kezdett új életet a könyvtár 1945 szeptemberében.

1946-ban már kétezer-háromszáz, 1947-ben kétezer-kilencszáz-háromezeröttszáz könyv volt a munkáskönyvtár állománya.

A Csepel Művek Központi Könyvtára – tisztes elődök méltó utódaként – 1950 januárjában önálló helyiségbe költözött, a Rákóczi Ferenc útra. A könyvek darabszáma – ekkor már nyolcvanezer kötetet számlált az állomány – jól tükrözte az átalakulás mértékét.

A forgalomra jellemző, hogy 1962-ben a központi és a műhelykönyvtárakban száznégyszer fordult meg, és a kikölcsönzött kötetek száma kétmillióöttszázhatvanötezer volt.

A Csepel Vas- és Fémművek Szakszervezeti Trösztbizottsága 1966-ban öt éves könyvtárfejlesztési programról döntött, s elhatározták, hogy a munkásotthon költségvetésének csaknem egyharmadát a könyvtárakra kell fordítani.

1967-ben megkezdtek az új munkásotthon könyvtárának előkészítését, új olvasótermet, kézikönyvtárat terveztek, s tapasztalatokat gyűjtöttek más könyvtáraktól a lehetséges berendezésre.

1968 novemberében megnyílt a munkásotthon könyvtára, s ekkor új fejezet kezdődött a csepeli munkásművelődésben. Az olvasóterem tanulást, lemezhall-

gatást is lehetővé tett, és a szabadpolcos válogatás egyre több látogatót vonzott. A könyvtár hazánk legnagyobb üzemi, szakszervezeti könyvtárhálózatának központja lett. Működött még a Rákóczi Ferenc út 89.-ben a fiókkönyvtár, továbbá harminchat üzemi, letéti könyvtár is.

Az 1970-es évek elejére sikerült megállítani a hatvanas évek végén tapasztalt olvasói létszámcsökkenést. Az évtized közepén már tizenegyezer-hatszáz olvasója volt a hálózatnak. Bebizonyosodott, hogy a könyvtár nemcsak polcok sora és könyvek rengetege, hanem fő vonzerejét az ott dolgozó könyvtárosok személyiségének varázsa jelenti, akik rendezvények szervezésével, kiállításokkal tették élővé a könyvtárat.

1975-ben *Söptei Jánosné* és két munkatársa, *Rettich Béláné* és *Dóra Béláné* komoly szakszervezeti elismerésben részesült az elvégzett eredményes munkáért. A könyvtár 1977-ben elnyerte a „Kiváló közművelődési könyvtár” címet. 1980-ig további minőségi fejlődés következett a könyvtár életében: ugyan az olvasók száma és a kölcsönzött kötetek mennyisége némileg csökkent, de javult az állomány megoszlása és jobbak lettek az anyagi-technikai feltételek.

Komolyzenei klubot indítottak, zenetörténeti előadásokkal és lemezbemutatókkal. Növekedett a könyvállomány – jól állták a versenyt más, frissen alakult könyvtárakkal.

Az évtized végére fokozatosan felszámolták a szűkös, életképtelenné vált letéti könyvtárakat. 1979-ben már 174 500-ra növekedett a könyvállomány. Tizenhét főfoglalkozású könyvtáros, két könyvkötő és három adminisztrátor dolgozott a könyvtár apparátusában.

Archív fotó: Csepel Újság 2007, Mizik Zsuzsa

1978-ban megnyitották a gyermekkönyvtárat: vezetője, *Farkasné Mihályi Zsuzsa*, rendszeresen szervezett könyvtárbeutatókat, könyvtárhasználati órákat, így népszerűsítette a gyermekkönyvtárat.

1980 és 1985 között érzékelhetővé vált a gazdasági helyzet romlása, s ez a könyvtárra is kihatott: a gyárban foglalkoztatottak számának megfogyatkozásával párhuzamosan csökkent az olvasói létszám, ám közben tovább gyarapodott (kétszázhétezer darabra) a könyvállomány, s már csak tizenkét könyvtárost foglalkoztattak.

A nehezebb körülmények között is áldozatos munkát végeztek a könyvtárosok: vetélkedőket szerveztek, iskolákkal és más könyvtárakkal építettek ki együttműködést rendezvények létrehozására.

1983-ban *Söptei Jánosné* *Bálint Lehelné* váltotta a könyvtár élén. Az új könyvtárvezető – a könyvtár életében első ízben – sikeres olvasótábort szervezett gyermekek részére, amely azóta hagyománnyá vált. A gyermekek felnőttek, és rendszeres könyvtárlátogatókká váltak.

A '80-as évek végére felszámolták a Rákóczi Ferenc úti fiókkönyvtárat, s az ottani beiratkozottak kétharmadát sikerült átvezetni a munkásotthon könyvtárába. Az ottani könyvállományt is át-

mentették, s a felesleges példányokat értékesítették, elajándékozták szociális intézményeknek, határon túli magyar könyvtáraknak. 1999 júliusában bezárt az utolsó gyári letéti könyvtár is a CSM Erőmű Rt.-ben.

A rendszerváltozás után – hatalmas helyi vívmányként – a munkásotthon elidegeníthetetlen részeként a könyvtár alapítványi keretben folytatta a munkát. Megőrizték működőképességüket, de közben fájdalmas döntéseket kellett meghozni: az időközben nyolc főre apadt könyvtárosi létszám felétől meg kellett válni, összébb húzódtak, s a korábban külön helyiségekben működött fonotékát és a gyermekkönyvtárat közös kölcsönzőtérbe helyezték.

2000-re a Csepeli Munkásotthon Alapítvány könyvtára 195 négyzetméteren, hatvanezer dokumentummal (könyvek, hanglemezek, videokazetták, CD-lemezek) állt az olvasók rendelkezésére, akik 1169-en voltak. Egyharmaduk aktív dolgozó, egyharmaduk nyugdíjas és csaknem negyven százalék gyermek és diák.

– *Mi jellemzi ma, 2013-ban a Csepeli Munkásotthon Alapítvány könyvtárának tevékenységét?* – kérdezem Tóthné Baditz Apollónia könyvtárostól.

– Jelenleg *Szalainé Kolláth Ilonával* látjuk el a könyvtárosi teendőket, kolléganőm heti nyolc, én heti harminc órában. Több mint három évtizede dolgozunk együtt a Munkásotthon könyvtárában. Jelmondatunk: „Bárki számára bárholnan biztosítani a szabad, korlátozás nélküli hozzáférést a dokumentumokhoz és információkhoz.” A csepelieknek ma is van igényük a művelődésre, s ezt az igényt szolgáljuk, a munkásotthon értékes, integrált részeként. Az alapítványi

működtetésű ház nem mond le a közművelődési értékekről, s így a mi általános gyűjtőkörű, nyilvános könyvtárunkat a lehetőségeihez mérten támogatja, működteti. Korszerű, szabadpolcos rendszerű könyvtárunk a nehezedő körülmények között is a munkásotthon szerves része maradt. A könyvtár Dóra Béláné könyvtárvezető nyugdíjba vonulása óta (2007. szeptember) a közművelődési csoport irányítása alá tartozik.

Pozitívan gondolkodunk, s rugalmasan alkalmazkodunk: igyekszünk kiszolgálni az új igényeket is. (Nem könnyű állni a versenyt az iskolákra települt, a közösségi közlekedéshez közelebb eső kerületi könyvtárakkal.) A műszaki könyvek a polcon porosodnak, senki nem keresi őket, a tudományos műveket még úgy-ahogy forgatják az olvasók.

A kikölcsönzött könyvek visszahozási határideje négy hét, a folyóiratoké egy hét, a hanglemezeké, hangos könyveké két hét, a videokazettáké két nap.

A könyvtár helybeni használatáért (napilapok, folyóiratok, kézikönyvek olvasása) senkinek nem kell fizetnie. A hetven éven felüliek és a tizenhat éven aluliak számára ingyenes a beiratkozás. Az aktív dolgozók és a tizenhat éven felüliek évente ezerhatszáz forintos tagsági díjat fizetnek, a nappali tagozatos diákoktól és a hetven éven aluli nyugdíjasoktól évi nyolcszáz forintot, az estin és levelezőn tanulóktól évi ezerkétszáz forintos tagsági díjat kérünk.

Megpróbálunk lépést tartani a változó olvasói szokásokkal.

Az utóbbi tíz–tizenkét évben a dokumentumaink száma sajnos ötvenezerre csökkent, s állományunk öregedik: nagy része húsz-harminc éves. Olvasóink egy-

re nagyobb hányada tartozik az idősebb korosztályhoz. Az új könyvek beszerzési lehetősége bevétel függő, de erre mindig megtaláljuk a megfelelő keretet.

– *Miként sikerül frissíteni a könyvállományt a mai, pénzügyileg ínségesebb időkben?*

– A leselejtezett és másodpéldány (duplum) régi könyveinket folyamatosan áruljuk – igen kedvezményes áron (százkétszáz forintért) lehet megvásárolni őket. Az így szerzett bevételt visszaforgatjuk, s új könyveket vásárolunk. Rendszeresen kapunk – zsákszámba – magán-személyektől ajándékkönyveket. Ezek egy részét bedolgozzuk állományunkba, a többit pedig ugyancsak eladjuk, és így is – könyvvásárlásra fordítható – pénzhez jutunk.

Az éves tagsági díjak is bevételt jelentenek, és a Csepeli Munkásotthon Alapítvány költségvetéséből is – a lehetőségek függvényében – rendszeresen részesülünk.

Nagy gondot fordítunk állományunk állagának megőrzésére, az új puhakötésű könyveket pedig átlátszó fóliával megerősítjük. Az elhasználódott és leselejtezett könyveket új kiadás megvásárlásával pótoljuk.

– *Ezek a körülmények igazi kihívást jelentenek a könyvtár számára. Hogyan sikerül ébren tartani az olvasók érdeklődését?*

– A fiatalokat nem könnyű megnyerni, idecsábítani. A kereskedelmi televíziók és a számítógép, az internet „jótékony” hatására egyre kevesebben választják a könyvtárat, az olvasást. A korábban jelentős létszámot képviselt főiskolás, egyetemista, középiskolás tanulói réteg nagy része már nem jár hoz-

zánk. Pedig számítógép- és internet-használati lehetőség is várja az érdeklődőket, és biztosítjuk számukra a zavartalan könyvtárhasználatot. A beiratkozott olvasóinknak az internet használata ingyenes.

Szerencsére a Csepeli Munkásotthonban sok olyan gyermek- és ifjúsági program, foglalkozás, szakkör működik, ahova a gyermekek szülői kísérettel érkeznek. Amíg a gyerekek balettórán vagy néptánc-foglalkozáson vannak, a szülők gyakran beülnek a könyvtárba olvasgatni. „Családias könyvtárrá” váltunk, ahol jól lehet beszélgetni is. Később a szülőkkel együtt a gyerekek is be-benéznek.

Minden szerdán délelőtt iskolák részére (időpont-egyeztetéssel, igény szerint) könyvtárbemutatót tartunk, ahol (a Mozi szerda felajánlásával) a kötelező olvasmányok filmvetítéssel egybekötött feldolgozását is segítjük.

Folyamatosan helyet adunk a hátrányos helyzetű gyermekekkel foglalkozó intézményeknek és az óvodáknak könyvtárunk bemutatására.

Az egyre növekvő információéhséget kielégítendő gondoltunk egy nagyot, és felszabadítottuk a kézikönyvtárunkat, s ennek állományát is – igaz csak rövidebb, két-három napos, egyhetes időszakra – kölcsönözhetővé tettük.

Olvasóink tájékozódhatnak a Szikla.21 Integrált Könyvtárkezelő Rendszerhez (www.szikla.net) csatlakozott könyvtárak kínálatáról is. (Folyamatosan rögzítjük hanglemezállományunkat a Szikla.21 adatbázisába.) Igény szerint kereshetnek és vásárolhatnak a www.regikonyvek.hu antikváriumban. Intézményünk lehetővé teszi a Szalay Könyvkiadó által kiadott könyvek megrendelését és megvásárlását.

Részt veszünk a Tamási Lajos Olvasó Munkás Klub előadásainak szervezésében, az aktuális könyvbemutatókhoz kiállítás is készült a folyosói vitrinben.

Időpont-egyeztetéssel természetgyógyászati előadásokat és felméréseket is szervezünk. Minden hónap első hétfőjének délutánján és kedden egész nap egészségnapot tartunk a könyvtárban: íriszdiagnosztika, csontkovács, Bach-féle virágterápia, méregtelenítés, homeopátia előadásokkal.

Már harmadik éve szervezünk budapesti sétákat nyugdíjas olvasóinknak. Igen sikeresek voltak a parlamenti látogatások és a soroksári arborétum megtekintése is. Igény van a nyugdíjas klubra, ezért megalakítottuk az Olvasó és Kiránduló Nagyik Klubját, az OKNK-t.

Tavaly óriási népszerűsége volt kirándulásainknak: huszonhét kirándulást szerveztünk. A mai napig is több mint harminc tagja van e kis lelkes csapatnak, akikkel múzeumokat nézünk, városlátogatásokat rendezünk. Hozzánk szoktak a nyugdíjasok.

Minden hónapban keddenként tartunk klubnapot a könyvtárban, ahol olvasási élményeinket beszéljük meg, sikerkönyveket cserélünk, és megbeszéljük a külső helyszíni találkozásokat, kirándulásokat.

Havonta legalább egy szerdán elme-gyünk kirándulni történelmi vidékekre, városokba, és hétvégeken (részvételi díjas) szomszédolásokat rendezünk – a Ken-Edi Travel utazási iroda közreműködésével.

Idén már jártunk az Iparművészeti Múzeumban, az Árpád-kilátónál és a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátó-ipari Múzeumban. Márciusban Székesfehérvárt és a bori várat célozzuk meg, áprilisban Budakeszire (Himnusz-szobor, Mezei Mária-emplékház) kirándulunk, májusban a Királyrétre, júniusban pedig Szentendrére tervezzük a túrát. (Tavaly jártunk az Operaházban, a Magyar Nemzeti Galériában, a Gellérthegyi víztározóban és a Csokoládé Múzeumban.)

A szomszédolás keretében tavaly áprilisban Krasznahorka, májusban a Dobsinai jégbarlang volt az úti célunk. Egész napos kirándulásokat szerveztünk Komáromba, Gödöllőre, a Sas-hegyre, Veszprémbe, Vácraóra.

A költészet napján, április 11-én, *Sipos Mihály* megzenésített versek előadásával tette színesebbé a megemlékezést. Októberban pedig, az országos könyvtári napokhoz kapcsolódva, nálunk is volt „megbocsátás hete”, régi könyvek vására, író-olvasó találkozó, úti beszámoló diavetítéssel.

A 2013-as programunk a jól bevált tavalyi menetrendhez igazodik, s reméljük, hogy ennek hatására tovább növekedik a 2012-ben regisztrált 413 fős beiratkozott taglétszámunk.

A könyvtári vonzerő növekedésével pedig bizonyára meghaladjuk a tavalyi, 4429 alkalommal kikölcsönzött, összesen 11 863 dokumentumot rögzítő statisztikai adatunkat. ■